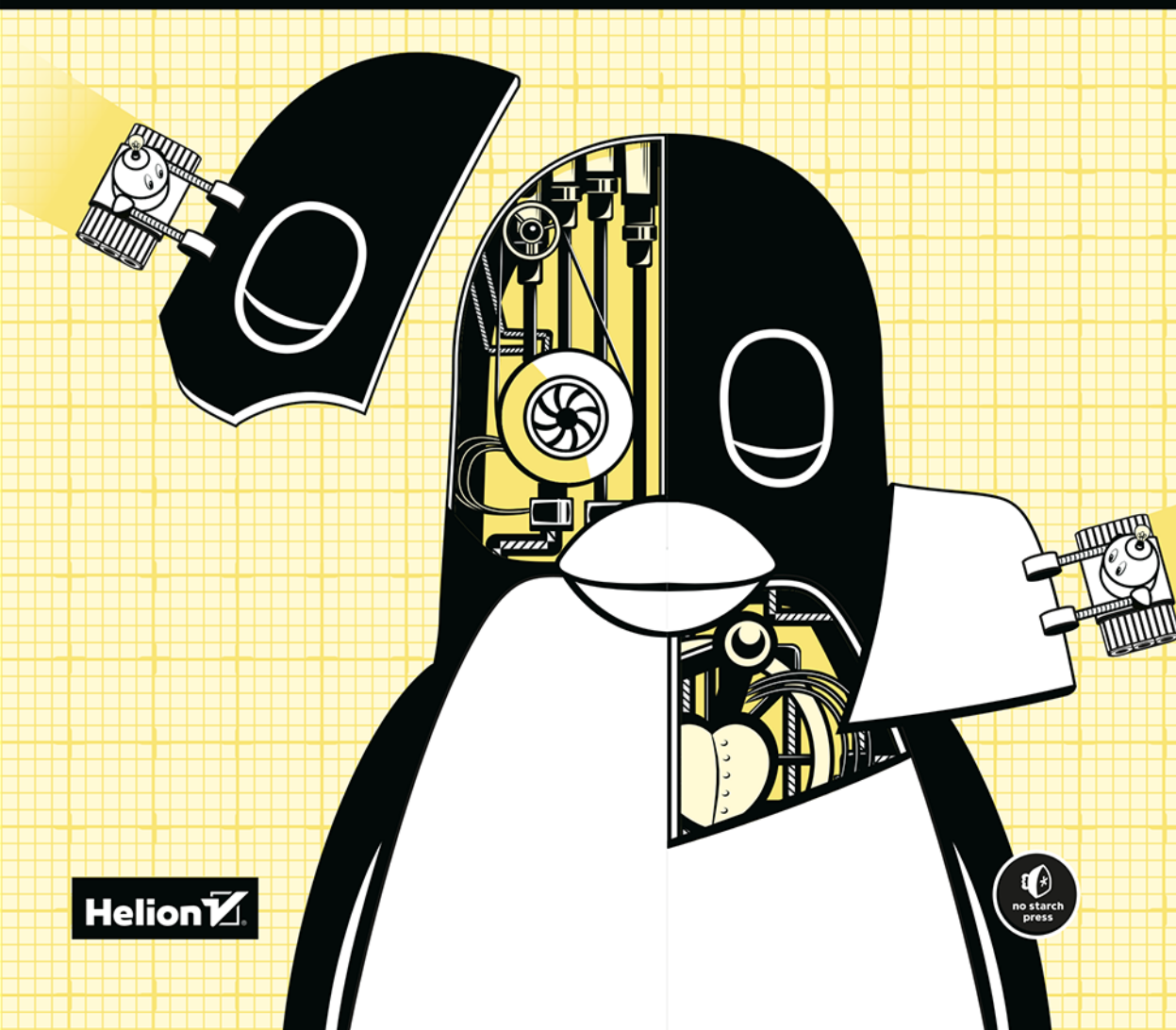

Wydanie III

JAK DZIAŁA LINUX

PODRĘCZNIK ADMINISTRATORA

BRIAN WARD

Helion

Tytuł oryginału: How Linux Works, 3rd Edition What Every Superuser Should Know

Tłumaczenie: Piotr Pilch na podstawie „Jak działa Linux” w przekładzie Wojciecha Mocha

ISBN: 978-83-283-8863-5

Copyright © 2021 by Brian Ward. Title of English-language original: How Linux Works, 3E: What Every Superuser Should Know, ISBN 9781718500402, published by No Starch Press Inc. 245 8th Street, San Francisco, California United States 94103. The Polish-language edition Copyright © 2022 by Helion S.A. under license by No Starch Press Inc. All rights reserved.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording or by any information storage retrieval system, without permission from the Publisher.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz wydawca dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawca nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Helion S.A.

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel. 32 231 22 19, 32 230 98 63

e-mail: helion@helion.pl

WWW: <http://helion.pl> (księgarnia internetowa, katalog książek)

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres

<http://helion.pl/user/opinie/jakli3>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Printed in Poland.

- [Kup książkę](#)
- [Poleć książkę](#)
- [Oceń książkę](#)

- [Księgarnia internetowa](#)
- [Lubię to! » Nasza społeczność](#)

Spis treści

PODZIĘKOWANIA	18
WSTĘP	19
1	
INFORMACJE OGÓLNE	23
1.1. Poziomy i warstwy abstrakcji w systemie Linux	24
1.2. Sprzęt: pamięć operacyjna	26
1.3. Jądro systemu	27
1.3.1. Zarządzanie procesami	27
1.3.2. Zarządzanie pamięcią	29
1.3.3. Sterowniki urządzeń i zarządzanie urządzeniami	29
1.3.4. Wywołania systemowe	30
1.4. Przestrzeń użytkownika	31
1.5. Użytkownicy	32
1.6. Spojrzenie w przyszłość	33
2	
PODSTAWOWE POLECENIA I HIERARCHIA KATALOGÓW	34
2.1. Powłoka Bourne'a: /bin/sh	35
2.2. Korzystanie z powłoki	36
2.2.1. Okno powłoki	36
2.2.2. Polecenie cat	37
2.2.3. Standardowe wejście i wyjście	37
2.3. Podstawowe polecenia	38
2.3.1. Polecenie ls	38
2.3.2. Polecenie cp	39
2.3.3. Polecenie mv	39
2.3.4. Polecenie touch	40
2.3.5. Polecenie rm	40
2.3.6. Polecenie echo	40
2.4. Polecenia działające na katalogach	41
2.4.1. Polecenie cd	41
2.4.2. Polecenie mkdir	42

2.4.3. Polecenie rmdir	42
2.4.4. Rozwijanie nazw (nazwy wieloznaczne)	42
2.5. Polecenia pośredniczące	44
2.5.1. Polecenie grep	44
2.5.2. Polecenie less	45
2.5.3. Polecenie pwd	45
2.5.4. Polecenie diff	46
2.5.5. Polecenie file	46
2.5.6. Polecenia find i locate	46
2.5.7. Polecenia head i tail	47
2.5.8. Polecenie sort	47
2.6. Zmienianie hasła i powłoki	47
2.7. Pliki z kropką	48
2.8. Zmienne środowiskowe i powłoki	48
2.9. Ścieżka poleceń	49
2.10. Znaki specjalne	50
2.11. Edycja wiersza poleceń	50
2.12. Edytory tekstu	52
2.13. Uzyskiwanie pomocy	53
2.14. Wejście i wyjście powłoki	55
2.14.1. Standardowy strumień błędów	56
2.14.2. Przekierowywanie standardowego wejścia	56
2.15. Prawidłowe odczytywanie komunikatów o błędach	57
2.15.1. Anatomia uniksowych komunikatów o błędach	57
2.15.2. Typowe błędy	58
2.16. Przeglądanie procesów i manipulowanie nimi	60
2.16.1. Opcje polecenia ps	61
2.16.2. Kończenie działania procesów	61
2.16.3. Kontrola zadań	62
2.16.4. Procesy działające w tle	63
2.17. Tryby plików i uprawnienia	64
2.17.1. Modyfikowanie uprawnień	65
2.17.2. Dowiązania symboliczne	67
2.18. Archiwizowanie i kompresowanie plików	69
2.18.1. Program gzip	69
2.18.2. Program tar	69
2.18.3. Archiwa skompresowane (.tar.gz)	71
2.18.4. Program zcat	71
2.18.5. Inne narzędzia kompresujące	72
2.19. Hierarchia katalogów	72
2.19.1. Pozostałe katalogi główne	75
2.19.2. Katalog /usr	75
2.19.3. Umieszczenie jądra systemu	75

2.20. Uruchamianie poleceń przez superużytkownika	76
2.20.1. Polecenie sudo	76
2.20.2. Plik /etc/sudoers	76
2.20.3. Dzienniki programu sudo	77
2.21. Podsumowanie	78

3

URZĄDZENIA	79
3.1. Pliki urządzeń	80
3.2. Ścieżka urządzeń sysfs	81
3.3. Polecenie dd i urządzenia	83
3.4. Podsumowanie nazewnictwa urządzeń	84
3.4.1. Dyski twarde: /dev/sd*	84
3.4.2. Dyski wirtualne: /dev/xvd*, /dev/vd*	86
3.4.3. Urządzenia pamięci nieulotnej: /dev/nvme*	86
3.4.4. Mapowanie urządzeń: /dev/dm-*, /dev/mapper/*	86
3.4.5. Napędy CD i DVD: /dev/sr*	86
3.4.6. Dyski twarde PATA: /dev/hd*	86
3.4.7. Terminale: /dev/tty*, /dev/pts/* i /dev/tty	87
3.4.8. Porty szeregowo: /dev/ttyS*, /dev/ttyUSB*, /dev/ttyACM*	88
3.4.9. Porty równoległe: /dev/lp0 i /dev/lp1	88
3.4.10. Urządzenia audio: /dev/dsp, /dev/audio, /dev/snd/* i inne	89
3.4.11. Tworzenie plików urządzeń	89
3.5. System udev	90
3.5.1. System plików devtmpfs	91
3.5.2. Konfiguracja i działanie procesu udevd	92
3.5.3. Program udevadm	94
3.5.4. Monitorowanie urządzeń	95
3.6. Szczegóły: SCSI i jądro Linuksa	96
3.6.1. Pamięci masowe USB i protokół SCSI	100
3.6.2. SCSI i ATA	100
3.6.3. Ogólne urządzenia SCSI	101
3.6.4. Wiele metod dostępu do jednego urządzenia	102

4

DYSKI I SYSTEMY PLIKÓW	104
4.1. Partycjonowanie urządzeń dyskowych	107
4.1.1. Przeglądanie tablicy partycji	108
4.1.2. Modyfikowanie tablicy partycji	111
4.1.3. Tworzenie tablicy partycji	112
4.1.4. Geometria dysku i partycji	114
4.1.5. Odczyt z dysków SSD	116
4.2. Systemy plików	117
4.2.1. Typy systemów plików	118
4.2.2. Tworzenie systemu plików	119
4.2.3. Montowanie systemu plików	120

4.2.4. Identyfikator UUID systemu plików	122
4.2.5. Buforowanie dysku i systemu plików	123
4.2.6. Opcje montowania systemów plików	124
4.2.7. Ponowne montowanie systemu plików	126
4.2.8. Tabela systemów plików /etc/fstab	126
4.2.9. Rozwiązania konkurencyjne dla pliku /etc/fstab	128
4.2.10. Pojemność systemu plików	129
4.2.11. Sprawdzanie i naprawianie systemów plików	130
4.2.12. Systemy plików o specjalnym znaczeniu	133
4.3. Przestrzeń wymiany	134
4.3.1. Wykorzystywanie partycji jako przestrzeni wymiany	135
4.3.2. Wykorzystywanie pliku jako przestrzeni wymiany	135
4.3.3. Jak wielkiej przestrzeni wymiany potrzebuję?	136
4.4. Menedżer LVM	137
4.4.1. Obsługa menedżera LVM	138
4.4.2. Implementacja menedżera LVM	151
4.5. Spojrzenie w przyszłość: dyski i przestrzeń użytkownika	155
4.6. Tradycyjny system plików	155
4.6.1. Szczegóły węzłów inode i licznik dowiązań	158
4.6.2. Alokowanie bloków	159
4.6.3. Praca z systemami plików w przestrzeni użytkownika	160
5	
JAK URUCHAMIA SIĘ LINUX?	162
5.1. Komunikaty rozruchowe	163
5.2. Inicjowanie jądra i opcje rozruchu	164
5.3. Parametry jądra	165
5.4. Programy rozruchowe	167
5.4.1. Zadania programu rozruchowego	168
5.4.2. Przegląd programów rozruchowych	169
5.5. Wprowadzenie do programu GRUB	169
5.5.1. Przeszukiwanie urządzeń i partycji za pomocą wiersza poleceń programu GRUB	172
5.5.2. Konfigurowanie programu GRUB	175
5.5.3. Instalowanie programu GRUB	177
5.6. Problemy z bezpiecznym rozruchem UEFI	179
5.7. Ładowanie innych systemów operacyjnych	180
5.8. Szczegóły programu rozruchowego	181
5.8.1. Rozruch MBR	181
5.8.2. Rozruch UEFI	182
5.8.3. Jak działa GRUB?	183
6	
URUCHAMIANIE PRZESTRZENI UŻYTKOWNIKA	185
6.1. Wprowadzenie do procesu init	186
6.2. Identyfikowanie rodzaju procesu init	187

6.3. systemd	187
6.3.1. Jednostki i typy jednostek	188
6.3.2. Rozruch i diagramy zależności jednostek	189
6.3.3. Konfiguracja demona systemd	190
6.3.4. Praca z systemd	192
6.3.5. Śledzenie i synchronizacja procesów systemd	197
6.3.6. Zależności demona systemd	198
6.3.7. Uruchamianie na żądanie i równoleganie zasobów przez demon systemd	202
6.3.8. Składniki pomocnicze demona systemd	207
6.4. Poziomy uruchomienia System V	208
6.5. Proces init w stylu System V	209
6.5.1. Proces init w stylu System V: sekwencja poleceń rozruchowych	210
6.5.2. Farma dowiązań procesu init w stylu System V	211
6.5.3. run-parts	213
6.5.4. Sterowanie procesem init w stylu System V	213
6.5.5. Zgodność demona systemd z System V	214
6.6. Wyłączanie systemu	214
6.7. Początkowy system plików w pamięci RAM	216
6.8. Rozruch awaryjny i tryb pojedynczego użytkownika	218
6.9. Spojrzenie w przyszłość	219

7

KONFIGURACJA SYSTEMU: REJESTROWANIE, CZAS SYSTEMOWY, ZADANIA WSADOWE I UŻYTKOWNICY 220

7.1. Rejestrowanie dzienników systemowych	221
7.1.1. Sprawdzanie konfiguracji dzienników	222
7.1.2. Wyszukiwanie i monitorowanie dzienników	222
7.1.3. Rotacja pliku dziennika	227
7.1.4. Utrzymywanie dziennika	228
7.1.5. Proces rejestrowania w systemie	228
7.2. Struktura katalogu /etc	231
7.3. Pliki związane z zarządzaniem użytkownikami	232
7.3.1. Plik /etc/passwd	232
7.3.2. Użytkownicy specjalni	234
7.3.3. Plik /etc/shadow	234
7.3.4. Manipulowanie użytkownikami i hasłami	234
7.3.5. Praca z grupami	235
7.4. Programy getty i login	236
7.5. Ustawianie czasu	237
7.5.1. Reprezentacja czasu jądra i strefy czasowe	238
7.5.2. Czas sieciowy	239
7.6. Planowanie powtarzalnych zadań w programie cron	239
7.6.1. Instalowanie plików crontab	241
7.6.2. Systemowe pliki crontab	241

7.6.3. Jednostki licznika czasu	242
7.6.4. Narzędzie cron a jednostki licznika czasu	244
7.7. Planowanie jednorazowych zadań w programie at	244
7.7.1. Odpowiedniki jednostki licznika czasu	245
7.8. Jednostki licznika czasu działające z uprawnieniami zwykłych użytkowników	246
7.9. Zagadnienia dotyczące dostępu uzyskiwanego przez użytkowników	246
7.9.1. Identyfikatory użytkowników i przełączanie ich	246
7.9.2. Prawo właściciela procesu, efektywny identyfikator użytkownika, rzeczywisty identyfikator użytkownika i zapisany identyfikator użytkownika	247
7.9.3. Identyfikowanie, uwierzytelnianie i autoryzowanie użytkowników	250
7.9.4. Użycie bibliotek do uzyskiwania informacji o użytkownikach	251
7.10. System PAM	252
7.10.1. Konfiguracja systemu PAM	252
7.10.2. Wskazówki dotyczące składni konfiguracji systemu PAM	256
7.10.3. System PAM i hasła	257
7.11. Spojrzenie w przyszłość	258
8	
WYKORZYSTANIE PROCESÓW I ZASOBÓW	259
8.1. Śledzenie procesów	260
8.2. Wyszukiwanie otwartych plików programem lsof	261
8.2.1. Analizowanie danych wyjściowych polecenia lsof	261
8.2.2. Użycie polecenia lsof	262
8.3. Śledzenie działania programu i wywołań systemowych	263
8.3.1. Polecenie strace	263
8.3.2. Polecenie ltrace	265
8.4. Wątki	265
8.4.1. Procesy jednowątkowe i wielowątkowe	266
8.4.2. Wyświetlanie wątków	266
8.5. Wprowadzenie do monitorowania zasobów	268
8.5.1. Pomiar czasu procesora	268
8.5.2. Nadawanie procesom priorytetów	269
8.5.3. Pomiar wydajności procesora na podstawie średnich obciążeń	270
8.5.4. Monitorowanie statusu pamięci	272
8.5.5. Monitorowanie wydajności procesora i pamięci za pomocą polecenia vmstat	274
8.5.6. Monitorowanie operacji wejścia-wyjścia	276
8.5.7. Monitorowanie poszczególnych procesów za pomocą narzędzia pidstat	279
8.6. Grupy kontrolne (cgroup)	280
8.6.1. Rozróżnianie wersji grup kontrolnych	280
8.6.2. Wyświetlanie grup kontrolnych	283
8.6.3. Tworzenie i modyfikowanie grup kontrolnych	284
8.6.4. Wyświetlanie informacji o wykorzystaniu zasobów	285
8.7. Dodatkowe zagadnienia	285

SIEĆ I JEJ KONFIGURACJA	287
9.1. Podstawy dotyczące sieci	288
9.2. Pakiety	288
9.3. Warstwy sieciowe	289
9.4. Warstwa internetowa	291
9.4.1. Wyświetlanie adresów IP	292
9.4.2. Podsieci	293
9.4.3. Typowe maski podsieci i notacja CIDR	294
9.5. Trasy i tabela routingu jądra	295
9.6. Brama domyślna	296
9.7. Adresy i sieci IPv6	296
9.7.1. Wyświetlanie w systemie konfiguracji protokołu IPv6	298
9.7.2. Konfigurowanie sieci z dwoma stosami	299
9.8. Podstawowe narzędzia protokołu ICMP i systemu DNS	299
9.8.1. ping	299
9.8.2. DNS i host	300
9.9. Warstwa fizyczna i Ethernet	301
9.10. Interfejsy sieciowe jądra	302
9.11. Wprowadzenie do konfiguracji interfejsów sieciowych	303
9.11.1. Ręczne konfigurowanie interfejsów	304
9.11.2. Ręczne dodawanie i usuwanie tras	304
9.12. Konfiguracja sieci aktywowana podczas rozruchu	305
9.13. Problemy z ręczną i aktywowaną podczas rozruchu konfiguracją sieci	306
9.14. Menedżery konfiguracji sieciowych	307
9.14.1. Działanie narzędzia NetworkManager	307
9.14.2. Interakcja z narzędziem NetworkManager	308
9.14.3. Konfiguracja narzędzia NetworkManager	309
9.15. Rozpoznawanie nazw hostów	311
9.15.1. Plik /etc/hosts	312
9.15.2. Plik resolv.conf	312
9.15.3. Buforowanie i system DNS bez konfiguracji	313
9.15.4. Plik /etc/nsswitch.conf	314
9.16. Host lokalny	315
9.17. Warstwa transportowa: protokoły TCP i UDP oraz usługi	316
9.17.1. Porty TCP i połączenia	316
9.17.2. Protokół UDP	319
9.18. Ponowna analiza prostej sieci lokalnej	321
9.19. Protokół DHCP	322
9.19.1. Klient DHCP w systemie Linux	322
9.19.2. Serwery DHCP w systemie Linux	323
9.20. Automatyczna konfiguracja sieci z protokołem IPv6	323
9.21. Konfigurowanie systemu Linux jako routera	324
9.22. Sieci prywatne (IPv4)	326

9.23. Translacja adresów sieciowych (maskarada IP)	327
9.24. Routery i system Linux	328
9.25. Zapory sieciowe	329
9.25.1. Podstawy dotyczące linuxowych zapór sieciowych	330
9.25.2. Konfigurowanie reguł zapory sieciowej	331
9.25.3. Strategie tworzenia zapór sieciowych	334
9.26. Ethernet, IP, ARP i NDP	336
9.27. Ethernet bezprzewodowy	338
9.27.1. iw	339
9.27.2. Zabezpieczenia sieci bezprzewodowych	340
9.28. Podsumowanie	340

10

USŁUGI I APLIKACJE SIECIOWE342

10.1. Podstawy usług	342
10.2. Dokładniejsza analiza	344
10.3. Serwery sieciowe	346
10.3.1. Secure Shell (SSH)	346
10.3.2. Serwer SSHD	348
10.3.3. fail2ban	351
10.3.4. Klient SSH	351
10.4. Serwery połączeń sieciowych zastąpione przez demon systemd: inetd i xinetd	353
10.5. Narzędzia diagnostyczne	354
10.5.1. lsof	355
10.5.2. tcpdump	357
10.5.3. netcat	359
10.5.4. Skanowanie portów	359
10.6. Zdalne wywoływanie procedur (RPC)	360
10.7. Zabezpieczenie sieci	361
10.7.1. Typowe słabości	363
10.7.2. Źródła danych o zabezpieczeniach	364
10.8. Spojrzenie w przyszłość	364
10.9. Gniazda sieciowe	365
10.10. Gniazda domenowe systemu Unix	366

11

WPROWADZENIE DO SKRYPTÓW POWŁOKI368

11.1. Podstawy skryptów powłoki	368
11.1.1. Ograniczenia skryptów powłoki	370
11.2. Cudzystowy i literały	370
11.2.1. Literały	371
11.2.2. Pojedyncze cudzystowy	372
11.2.3. Podwójne cudzystowy	372
11.2.4. Literały w postaci znaku pojedynczego cudzystowu	373

11.3. Zmienne specjalne	373
11.3.1. Pojedyncze argumenty: \$1, \$2...	374
11.3.2. Liczba argumentów: \$#	375
11.3.3. Wszystkie argumenty: \$@	375
11.3.4. Nazwa skryptu: \$0	375
11.3.5. Identyfikator procesu: \$\$	376
11.3.6. Kod wyjścia: \$?	376
11.4. Kody wyjścia	376
11.5. Wyrażenia warunkowe	377
11.5.1. Obsługa list pustych parametrów	378
11.5.2. Użycie innych poleceń do testów	379
11.5.3. Słowo kluczowe elif	379
11.5.4. Konstrukcje logiczne	379
11.5.5. Sprawdzanie warunków	380
11.5.6. Instrukcja case	383
11.6. Pętle	384
11.6.1. Pętla for	384
11.6.2. Pętla while	385
11.7. Podmiana poleceń	386
11.8. Zarządzanie plikami tymczasowymi	387
11.9. Dokumenty miejscowe	388
11.10. Ważne narzędzia skryptów powłoki	389
11.10.1. Polecenie basename	389
11.10.2. Polecenie awk	390
11.10.3. Polecenie sed	390
11.10.4. Polecenie xargs	391
11.10.5. Polecenie expr	392
11.10.6. Polecenie exec	392
11.11. Podpowłoki	393
11.12. Włączanie do skryptów innych plików	394
11.13. Pobieranie danych od użytkowników	394
11.14. Kiedy (nie)używać skryptów powłoki?	394

12

UDOSTĘPNIANIE I PRZESYŁANIE PLIKÓW W SIECI

12.1. Szybkie wykonywanie kopii	397
12.2. rsync	397
12.2.1. Podstawy dotyczące narzędzia rsync	398
12.2.2. Tworzenie dokładnych kopii struktury katalogów	400
12.2.3. Jak używać końcowego ukośnika?	400
12.2.4. Pomijanie plików i katalogów	402
12.2.5. Sprawdzanie transferów, dodawanie sum kontrolnych i użycie trybu informacyjnego	402
12.2.6. Kompresja danych	404
12.2.7. Ograniczanie przepustowości	404

12.2.8. Przesyłanie plików do naszego komputera	404
12.2.9. Więcej informacji o programie rsync	405
12.3. Wprowadzenie do współużytkowania plików	405
12.3.1. Współużytkowanie plików i jego wydajność	405
12.3.2. Bezpieczeństwo współużytkowanych plików	406
12.4. Współużytkowanie plików za pomocą pakietu Samba	407
12.4.1. Konfigurowanie serwera	407
12.4.2. Kontrola dostępu do serwera	408
12.4.3. Hasła	409
12.4.4. Ręczne uruchamianie serwera	411
12.4.5. Diagnostyka i pliki dziennika	411
12.4.6. Konfigurowanie udziału plikowego	411
12.4.7. Katalogi domowe	412
12.4.8. Współużytkowanie drukarek	412
12.4.9. Korzystanie z klientów Samby	413
12.5. SSHFS	415
12.6. NFS	416
12.7. Magazynowanie danych w chmurze	417
12.8. Stan rozwoju technologii współużytkowania plików w sieci	418
13	
ŚRODOWISKA UŻYTKOWNIKÓW	420
13.1. Wytyczne dotyczące tworzenia plików uruchomieniowych	421
13.2. Kiedy należy modyfikować pliki uruchomieniowe?	421
13.3. Elementy plików uruchamiających powłokę	422
13.3.1. Ścieżka wyszukiwania poleceń	422
13.3.2. Ścieżka stron podręcznika man	423
13.3.3. Symbol zachęty	423
13.3.4. Aliasy	424
13.3.5. Maska uprawnień	425
13.4. Kolejność plików uruchomieniowych i przykłady	426
13.4.1. Powłoka bash	426
13.4.2. Powłoka tcsh	429
13.5. Domyślne ustawienia użytkownika	430
13.5.1. Domyślne ustawienia powłoki	430
13.5.2. Edytor	431
13.5.3. Program stronicujący	431
13.6. Pułapki w plikach uruchomieniowych	432
13.7. Dalsze informacje	432

14

OGÓLNY PRZEGLĄD INTERFEJSÓW UŻYTKOWNIKA SYSTEMU LINUX

I OBSŁUGI DRUKOWANIA	433
14.1. Komponenty interfejsów użytkownika	434
14.1.1. Bufory ramki	434
14.1.2. X Window System	435
14.1.3. Wayland	435
14.1.4. Menedżery okien	436
14.1.5. Pakiety narzędziowe	436
14.1.6. Środowiska interfejsów użytkownika	437
14.1.7. Aplikacje	437
14.2. Czy używasz systemu Wayland czy X?	437
14.3. Coś więcej o protokole Wayland	438
14.3.1. Menedżer kompozycji	438
14.3.2. libinput	439
14.3.3. Zgodność protokołu Wayland z systemem X	441
14.4. X Window System	442
14.4.1. Menedżery wyświetlaczy	443
14.4.2. Przezroczystość sieci	443
14.4.3. Eksplorowanie klientów serwera X	444
14.4.4. Zdarzenia serwera X	444
14.4.5. Ustawianie preferencji i dane wejściowe serwera X	445
14.5. Usługa D-Bus	448
14.5.1. Instancja sesji i instancja systemowa	448
14.5.2. Monitorowanie komunikatów usługi D-Bus	449
14.6. Drukowanie	450
14.6.1. CUPS	450
14.6.2. Konwersja formatów i filtry wydruku	451
14.7. Inne zagadnienia związane z interfejsami użytkownika	451

15

NARZĘDZIA PROGRAMISTYCZNE

15.1. Kompilator języka C	454
15.1.1. Kompilowanie wielu plików źródłowych	455
15.1.2. Konsolidacja z bibliotekami	456
15.1.3. Biblioteki współużytkowane	458
15.1.4. Pliki i katalogi nagłówkowe	462
15.2. Narzędzie make	465
15.2.1. Przykładowy plik Makefile	466
15.2.2. Wbudowane reguły	467
15.2.3. Końcowe budowanie programu	467
15.2.4. Aktualizowanie zależności	468
15.2.5. Argumenty i opcje wiersza poleceń	468
15.2.6. Standardowe makra i zmienne	469
15.2.7. Typowe cele kompilacji	471
15.2.8. Organizowanie pliku Makefile	471

15.3. Lex i Yacc	473
15.4. Języki skryptowe	473
15.4.1. Python	474
15.4.2. Perl	475
15.4.3. Pozostałe języki skryptowe	475
15.5. Java	476
15.6. Spojrzenie w przyszłość: kompilowanie pakietów	477

16

WPROWADZENIE DO KOMPILOWANIA OPROGRAMOWANIA

Z KODU ŹRÓDŁOWEGO C	478
16.1. Systemy do tworzenia oprogramowania	479
16.2. Rozpakowywanie pakietów kodu źródłowego języka C	480
16.3. GNU autoconf	481
16.3.1. Przykład użycia systemu GNU autoconf	482
16.3.2. Instalacja za pomocą narzędzia do tworzenia pakietów	483
16.3.3. Opcje skryptu configure	484
16.3.4. Zmienne środowiskowe	485
16.3.5. Cele tworzone przez system autoconf	486
16.3.6. Pliki dziennika systemu autoconf	487
16.3.7. pkg-config	487
16.4. Praktyki instalacyjne	489
16.4.1. Gdzie instalować?	490
16.5. Stosowanie poprawek	490
16.6. Rozwiązywanie problemów z kompilowaniem i instalowaniem	492
16.6.1. Częste błędy	493
16.7. Spojrzenie w przyszłość	495

17

WIRTUALIZACJA

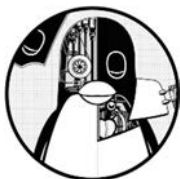
17.1. Maszyny wirtualne	497
17.1.1. Hipernadzorcy	497
17.1.2. Sprzęt maszyny wirtualnej	498
17.1.3. Typowe zastosowania maszyn wirtualnych	500
17.1.4. Mankamenty maszyn wirtualnych	500
17.2. Kontenery	501
17.2.1. Docker, Podman i przywileje	502
17.2.2. Przykład użycia Dockera	503
17.2.3. LXC	512
17.2.4. Kubernetes	513
17.2.5. Pułapki związane z kontenerami	513
17.3. Wirtualizacja oparta na środowisku uruchomieniowym	516

BIBLIOGRAFIA

518

1

Informacje ogólne

NA PIERWSZY RZUT OKA NOWOCZESNY SYSTEM OPERACYJNY, TAKI JAK LINUX, JEST BARDZO SKOMPLIKOWANY, PONIEWAŻ SKŁADA SIĘ Z ZAWROTNEJ LICZBY DZIAŁAJĄCYCH JEDNOCZEŚNIE i komunikujących się elementów. Przykładowo serwer WWW może wymieniać dane z serwerem bazy danych, który z kolei może wykorzystywać współdzieloną bibliotekę używaną też przez wiele innych programów. Ale jak to wszystko naprawdę działa i jak możesz odnaleźć w tym sens?

Najskuteczniejszą metodą zrozumienia mechanizmów rządzących systemem operacyjnym jest wykorzystanie *abstrakcji*, czyli ładnej nazwy dla prostego ignorowania większości szczegółów tworzących element, który próbujesz zrozumieć. Abstrakcja pozwala skoncentrować się na jego podstawowym przeznaczeniu i sposobie działania. Jadąc samochodem, zazwyczaj nie musisz zastanawiać się nad takimi detalami jak śruby mocujące silnik pod maską albo ludzie zajmujący się konserwacją drogi, po której się poruszasz. Musisz wiedzieć tylko, co to urządzenie robi (transportuje Cię w jakieś miejsce) oraz jak z niego skorzystać (jak otworzyć drzwi albo zapiąć pasy bezpieczeństwa).

Taki poziom abstrakcji może się sprawdzić, jeśli jesteś w samochodzie tylko pasażerem. Jeżeli jednak masz również zamiar kierować samochodem, musisz wiedzieć już znacznie więcej i dokonać podziału abstrakcji na kilka części. Niezbędne jest poszerzenie wiedzy w trzech obszarach: informacje o samym pojeździe (np. jego wielkość i osiągi), sposób posługiwania się elementami sterującymi (takimi jak kierownica lub pedał gazu) oraz oznakowanie drogi.

Abstrakcja może okazać się naprawdę pomocna, gdy próbujesz znaleźć i usunąć problem. Załóżmy na przykład, że droga, po której jedziemy, jest bardzo wyboista. Możesz szybko ocenić trzy właśnie wspomniane podstawowe abstrakcje związane z samochodem, aby ustalić źródło problemu. Dość proste powinno być wyeliminowanie pierwszych dwóch abstrakcji (posiadany samochód i sposób jego prowadzenia). Jeśli żadna z nich nie jest kłopotliwa, możesz zawęzić problem do stanu samej drogi. Prawdopodobnie okaże się ona wyboista. W razie potrzeby możesz zagłębić się w kwestię abstrakcji drogi i ustalić, dlaczego jej stan się pogorszył, a jeśli droga jest nowa, dlaczego budujący ją robotnicy wykonali kiepską pracę.

Twórcy oprogramowania wykorzystują abstrakcje jako narzędzia do tworzenia systemu operacyjnego oraz działających w nim aplikacji. Istnieje wiele pojęć pozwalających na opisanie takich abstrakcyjnych podziałów w oprogramowaniu komputerowym; są to *podsystemy*, *moduły* lub *pakiety*. W tym rozdziale używał będę jednak pojęcia *komponent*, ponieważ wydaje mi się najprostsze. Tworząc komponent programowy, programiści zazwyczaj nie myślą o wewnętrznych strukturach innych komponentów, ale za to rozmyślają o tym, do czego mogą używać innych komponentów (dzięki temu nie muszą tworzyć żadnego dodatkowego i zbędnego oprogramowania) oraz jak można z nich skorzystać.

W tym rozdziale zaprezentuję ogólny przegląd komponentów, z których składa się system operacyjny Linux. Co prawda, każdy z nich składa się z wielu drobnych szczegółów technicznych, ale na razie będziemy te szczegóły ignorować i skoncentrujemy się na roli poszczególnych komponentów w ramach całego systemu. Szczegółami zajmiemy się w kolejnych rozdziałach.

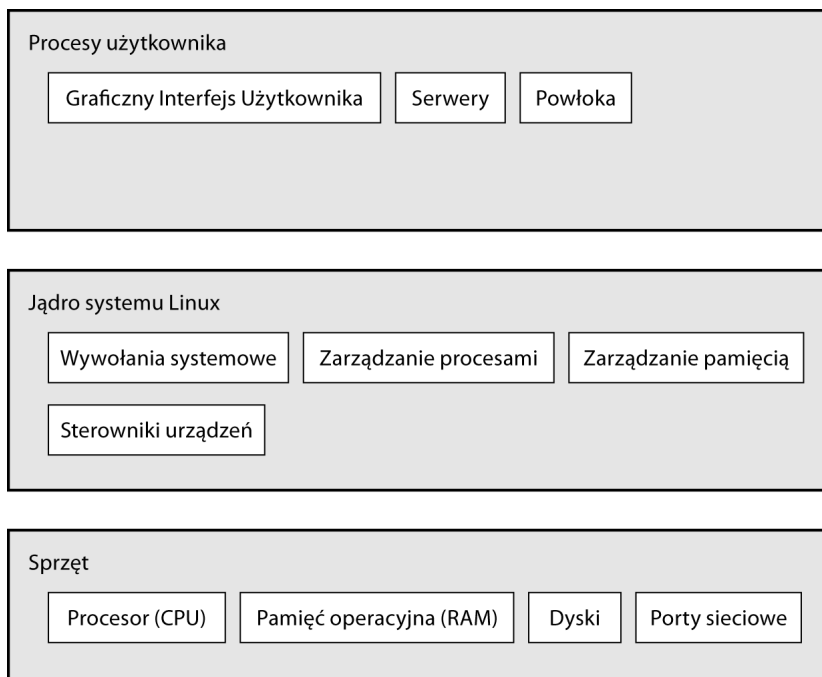
1.1. Poziomy i warstwy abstrakcji w systemie Linux

Wykorzystanie abstrakcji do podziału systemów komputerowych na komponenty sprawia, że całość jest łatwiejsza do zrozumienia, ale bez odpowiedniej organizacji na nic się nie przyda. Poszczególne komponenty trzeba pogrupować na warstwy lub poziomy. *Warstwa* lub *poziom* to sposób klasyfikacji (albo grupowania) komponentów, zależny od tego, gdzie dany komponent znajduje się pomiędzy sprzętem a użytkownikiem. Przeglądarki internetowe albo gry znajdują się w najwyższej warstwie, natomiast najniższą warstwę stanowi pamięć zamontowana fizycznie w komputerze, czyli same zera i jedyńki. System operacyjny zajmuje większość warstw znajdujących się pomiędzy tymi dwoma.

System Linux składa się z trzech głównych poziomów. Na rysunku 1.1 przedstawiłem te poziomy wraz z wybranymi komponentami, które się w nich znajdują. *Sprzęt* jest podstawą całości. Do sprzętu można zaliczyć zarówno pamięć, jak i jeden lub kilka procesorów (CPU) wykonujących różne obliczenia oraz odczytujących i zapisujących dane w pamięci. Takie urządzenia jak dyski i karty sieciowe również zaliczane są do sprzętu.

Piętro wyżej znajduje się *jądro* (ang. *kernel*) stanowiące główny element systemu operacyjnego. Jądro jest oprogramowaniem rezydującym w pamięci komputera, które instruuje procesor, gdzie ma szukać swojego następnego zadania. Pełniąc funkcję mediatora, jądro zajmuje się obsługą sprzętu (a zwłaszcza pamięci głównej) i działa jako główny interfejs pomiędzy sprzętem a działającymi w komputerze programami.

Procesy — działające programy zarządzane przez jądro systemu — wspólnie składają się na najwyższy poziom systemu operacyjnego, czyli *przestrzeń użytkownika*. (Dokładniejszym terminem opisującym proces byłby *proces użytkownika* i to niezależnie od tego, czy użytkownik wchodzi w jakąkolwiek interakcję z danym procesem. Przykładowo każdy serwer WWW działa jako jeden z procesów użytkownika).

Rysunek 1.1. Ogólna organizacja systemu Linux

Istnieje poważna różnica między procesami działającymi jako procesy jądra i procesy użytkownika. Jądro pracuje w *trybie jądra* (ang. *kernel mode*), natomiast procesy użytkownika działają w *trybie użytkownika* (ang. *user mode*). Kod działający w trybie jądra ma nieograniczony dostęp do procesora oraz pamięci głównej. To bardzo użyteczny, ale i niebezpieczny przywilej pozwalający procesom jądra na łatwe uszkodzenie całego systemu. Przestrzeń pamięci, do którego dostęp ma jedynie jądro systemu, nazywany jest *przestrzenią jądra* (ang. *kernel space*).

Z drugiej strony, tryb użytkownika ogranicza procesom dostęp do (zazwyczaj bardzo ograniczonego) podzbioru pamięci i bezpiecznych poleceń procesora.

Przestrzeń użytkownika (ang. *user space*) odnosi się do tych części pamięci operacyjnej, do których dostęp mają procesy użytkownika. Jeżeli dany proces wykona nieprawidłową operację, jej konsekwencje są ograniczone i mogą zostać usunięte przez jądro systemu. Oznacza to, że w przypadku błędu w przeglądarce nie musimy się obawiać o naukowe obliczenia wykonywane w tle od kilku dni.

Teoretycznie źle działający proces użytkownika nie jest w stanie wyrządzić poważnych szkód w systemie operacyjnym. W rzeczywistości zależy to od definicji „poważnej szkody” oraz konkretnych uprawnień, jakie taki proces może mieć, ponieważ niektórym procesom pozwala się na więcej niż innym. Czy na przykład proces użytkownika może całkowicie zniszczyć dane zapisane na dysku? Owszem, jeżeli ma odpowiednie uprawnienia, a to można uznać za bardzo niebezpieczne działanie. Oczywiście istnieją mechanizmy zabezpieczające przed takimi sytuacjami, a większość procesów nie ma uprawnień, żeby siać aż takie zniszczenia.

UWAGA *Jądro systemu Linux może uruchamiać własne wątki, które bardzo przypominają procesy, ale mają też dostęp do obszaru jądra. Przykładami takich wątków są demony `kthreadd` i `kblockd`.*

1.2. Sprzęt: pamięć operacyjna

Spośród wszystkich elementów sprzętowych komputera *pamięć operacyjna* jest chyba elementem najważniejszym. W swojej najprostszej postaci pamięć jest tylko gigantycznym zbiorem przechowującym zera i jedynki. Każde z tych zer i każda jedynka nazywane są *bitami*. To właśnie w tym miejscu przechowywane są jądro i procesy użytkownika — one również są jedynie zbiorami zer i jedynek. Wszystkie sygnały wejścia i wyjścia z urządzeń peryferyjnych przepływają przez pamięć operacyjną, a zatem i one są jedynie zbiorem bitów. Sam procesor jest tylko elementem pracującym na pamięci. Odczytuje on instrukcje oraz dane z pamięci, a następnie zapisuje do niej dane wynikowe.

W odniesieniu do pamięci, procesów, jądra i innych elementów systemu komputerowego często pojawia się pojęcie *stanu*. W ścisłym znaczeniu stan jest określonym ułożeniem bitów. Przykładowo dla czterech bitów w pamięci wartości 0110, 0001 i 1011 oznaczają trzy różne stany.

Jeżeli przyjmiemy, że pojedynczy proces może składać się z milionów bitów pamięci, podczas dyskusji o stanie procesu zwykle łatwiej stosować jakieś abstrakcyjne pojęcie. Zamiast opisywać stan za pomocą pojedynczych bitów, mówimy o tym, co proces w danym momencie robił lub robi. Możemy na przykład powiedzieć, że „proces oczekuje na wejście” albo „proces wykonuje drugi etap procedury uruchomieniowej”.

UWAGA *Zazwyczaj o stanie mówi się z wykorzystaniem pojęć abstrakcyjnych, a nie faktycznych bitów, dlatego pojęcie obrazu (ang. *image*) odnosi się do fizycznego ułożenia bitów w pamięci.*

1.3. Jądro systemu

Dlaczego ciągle mówimy o pamięci operacyjnej i stanach? Po prostu niemal wszystko, co robi jądro systemu, wiąże się z pamięcią komputera. Jednym z zadań jądra jest dzielenie pamięci na wiele części, dlatego cały czas musi ono przechowywać informację o stanie każdej z tych części. Każdy proces otrzymuje swoją porcję pamięci, a jądro systemu musi zapewnić procesom wyłączność na przydzieloną im pamięć.

Zadaniem jądra systemu jest zarządzanie zadaniami w czterech głównych obszarach systemowych. Oto one.

Procesy — jądro musi określić, który z procesów może w danym momencie korzystać z procesora.

Pamięć — jądro musi odpowiednio zarządzać pamięcią, przydzielać ją poszczególnym procesom, wyznaczać części współdzielone przez procesy i organizować wolną pamięć.

Sterowniki urządzeń — jądro działa jako interfejs pomiędzy sprzętem (na przykład dyskiem) a procesami. Zazwyczaj operowanie urządzeniami to zadanie jądra.

Wywołania systemowe — procesy zwykle komunikują się z jądrem za pomocą wywołań systemowych.

Teraz pokrótce omówię każdy z tych obszarów.

UWAGA *Jeżeli interesują Cię szczegóły działania jądra systemu, polecam lekturę dwóch dobrych książek: pierwsza to dziesiąte wydanie Operating System Concepts, autorstwa Abrahama Silberschatza, Petera B. Galvina i Grega Gagne'go (Wiley, 2018), a druga to czwarte wydanie Systemów operacyjnych autorstwa Andrew S. Tanenbauma i Herberta Bosa (Helion, 2015).*

1.3.1. Zarządzanie procesami

Zarządzanie procesami to ogół zadań związanych z uruchamianiem, wstrzymywaniem, ponownym uruchamianiem, planowaniem i kończeniem pracy procesów. Koncepcje związane z uruchamianiem i kończeniem procesu są względnie proste, ale już opisanie, w jaki sposób proces wykorzystuje procesor w trakcie swojej normalnej pracy, jest zdecydowanie bardziej skomplikowane.

W każdym nowoczesnym systemie operacyjnym wiele procesów może działać „jednocześnie”. Przykładowo w tym samym momencie na swoim komputerze możesz mieć uruchomioną przeglądarkę stron WWW i arkusz kalkulacyjny. Niestety nie wszystko wygląda tutaj tak, jak można by się spodziewać. Poszczególne procesy kryjące się za aplikacjami zazwyczaj nie pracują *dokładnie* w tym samym czasie.

Załóżmy, że dysponujemy systemem z jednordzeniowym procesorem. Z takiego procesora *może* korzystać wiele różnych procesów, ale tylko jeden z nich będzie

w danym momencie rzeczywiście wykonywany przez ten procesor. W praktyce każdy proces używa procesora przez pewien krótki czas, a potem wstrzymuje swoją pracę. Następnie kolejny proces zaczyna używać procesora, co trwa ułamek sekundy, po czym przez następny ułamek sekundy z procesora może korzystać kolejny proces i tak dalej. Operacja przekazania kontroli nad procesorem od jednego procesu do drugiego nazywana jest *przełączaniem kontekstu* (ang. *context switch*).

Każdy taki *wycinek czasu* (ang. *time slice*) pozwala procesowi na wykonanie całkiem sporej ilości obliczeń i rzeczywiście większość procesów może zakończyć swoje aktualne prace w ramach pojedynczego wycinka. A dzięki temu, że wycinki czasu są tak małe, ludzie nie są w stanie ich zauważyć, przez co system sprawia wrażenie, jakby działało w nim jednocześnie wiele różnych procesów — to cecha nazywana *wielozadaniowością* (ang. *multitasking*).

Za przełączanie kontekstów odpowiedzialne jest jądro systemu. Aby lepiej poznać zasadę działania tego mechanizmu, wyobraźmy sobie sytuację, w której proces działa w trybie użytkownika i właśnie zakończył się przydzielony mu wycinek czasu. W tym momencie wykonywane są opisane niżej operacje.

1. W reakcji na sygnał z wewnętrznego zegara procesor (rzeczywisty sprzęt) przerywa pracę aktualnego procesu, przełącza się w tryb jądra i przekazuje kontrolę do jądra systemu.
2. Jądro systemu zapisuje aktualny stan procesora w pamięci, co pozwoli mu później wznowić pracę procesu, który właśnie został przerwany.
3. Jądro wykonuje wszelkie zadania, jakie mogły się pojawić w trakcie zakończonego właśnie wycinka czasu, takie jak zbieranie danych z wejść lub wyjść lub wykonywanie operacji wejścia i wyjścia.
4. Teraz jądro jest gotowe do wznowienia pracy kolejnego procesu. Zaczyna ono analizę listy procesów działających aktualnie w systemie i wybiera z niej jeden proces.
5. Jądro przygotowuje pamięć do pracy nowego procesu, a następnie odtwarza stan procesora.
6. Jądro informuje procesor, jak długo będzie trwał wycinek czasu przydzielony wznawianemu procesowi.
7. Jądro przełącza procesor w tryb użytkownika i przekazuje kontrolę nad procesorem wznawianemu procesowi.

Operacja przełączania kontekstu odpowiada na pytanie, *kiedy* działa jądro systemu? Okazuje się, że działa ono *pomiędzy* wycinkami czasu przydzielanymi procesom, w trakcie przełączania kontekstów.

W przypadku systemu wieloprocessorowego (dotyczy to większości dostępnych obecnie komputerów) całość nieco się komplikuje, ponieważ jądro nie musi już zrzekać się kontroli nad procesorem w celu wznowienia pracy dowolnego procesu na innym procesorze, a ponadto jednocześnie może działać więcej niż jeden proces. Mimo to, jądro zwalnia każdy z procesorów dostępnych w systemie

w celu jak najlepszego wykorzystania wszystkich dostępnych zasobów. Oczywiście może też wykorzystać kilka prostych sztuczek, żeby przejąć na swoje potrzeby nieco więcej czasu procesora.

1.3.2. Zarządzanie pamięcią

Jądro systemu musi zarządzać pamięcią podczas przełączania kontekstu, co może być złożonym zadaniem. Konieczne jest zapewnienie następujących warunków:

- Jądro musi mieć własną, prywatną przestrzeń w pamięci, do której nie mają dostępu procesy użytkownika.
- Każdy proces użytkownika musi otrzymać własny wycinek pamięci.
- Żaden z procesów użytkownika nie może uzyskać dostępu do prywatnej pamięci innego procesu.
- Procesy użytkownika mogą współdzielić pamięć.
- Część pamięci procesu użytkownika może być pamięcią tylko do odczytu.
- System może wykorzystywać więcej pamięci niż fizycznie zainstalowana, używając zamiennie przestrzeni na dysku twardym.

Na szczęście jądro systemu może skorzystać z pomocy. W nowoczesnych procesorach znajduje się specjalny *moduł zarządzania pamięcią* (MMU — ang. *Memory Management Unit*), który pozwala na korzystanie ze schematu dostępu do pamięci nazywanego *pamięcią wirtualną* (ang. *virtual memory*). Podczas wykorzystania pamięci wirtualnej procesor nie adresuje jej bezpośrednio, podając fizyczny adres w sprzętowym układzie scalonym. W takiej konfiguracji jądro przygotowuje każdy proces tak, jakby sam miał do swojej dyspozycji całą maszynę. Gdy proces próbuje uzyskać dostęp do przydzielonej mu pamięci, moduł MMU przechwytuje taką próbę i wykorzystuje mechanizm mapowania adresów, żeby przekształcić lokalizację w pamięci procesu na fizyczną lokalizację w pamięci komputera. Oczywiście jądro systemu musi odpowiednio zainicjować, a potem ciągle aktualizować zawartość mapy adresów. Przykładowo podczas przełączania kontekstów jądro musi zmienić aktualną mapę, dopasowując ją do wznawianego właśnie procesu.

UWAGA *Implementacja mapy adresów pamięci nazywana jest tablicą stron (ang. page table).*

Więcej informacji na temat działania pamięci komputera znajdziesz w rozdziale 8.

1.3.3. Sterowniki urządzeń i zarządzanie urządzeniami

Zadania jądra w odniesieniu do urządzeń pracujących w komputerze są stosunkowo proste. Dostęp do każdego urządzenia możliwy jest jedynie w trybie jądra, ponieważ niewłaściwa ich obsługa (na przykład proces użytkownika proszący o wyłączenie zasilania) może doprowadzić do zablokowania komputera. Godną

uwagi trudność stanowi fakt, że poszczególne urządzenia bardzo rzadko korzystają z tego samego interfejsu programowania, nawet jeżeli mają takie same zadania. Przykładem mogą być karty sieciowe. Z tego właśnie powodu sterowniki tradycyjnie już budowane są jako część jądra i starają się zaprezentować procesom użytkownika jednolity interfejs, żeby ułatwić pracę twórcom aplikacji.

1.3.4. Wywołania systemowe

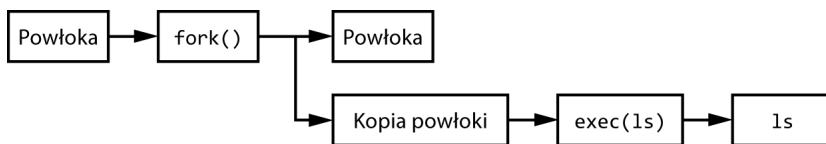
Istnieje też kilka innych rodzajów funkcji udostępnianych przez jądro procesom użytkownika. Przykładowo *wywołania systemowe* (ang. *system calls*) spełniają określone zadania, których procesy użytkownika nie są w stanie wykonać dobrze lub nie mogą ich wykonać w ogóle. Przykładem takich wywołań systemowych mogą być operacje związane z otwieraniem, odczytywaniem i zapisywaniem plików.

Dwa wywołania systemowe — `fork()` i `exec()` — są szczególnie istotne przy poznawaniu sposobu uruchamiania procesów w systemie.

`fork()` — gdy dany proces wywołuje funkcję `fork()`, jądro systemu tworzy niemal identyczną kopię tego procesu.

`exec()` — gdy proces wywołuje funkcję `exec(program)`, jądro systemu ładuje i uruchamia *program*, który zastępuje aktualny proces.

W systemach linuksowych *wszystkie* nowe procesy użytkownika z wyjątkiem procesu *init* (więcej o nim w rozdziale 6.) powstają w wyniku wywołania systemowego `fork()`. Dodatkowo, w większości przypadków wywoływana jest funkcja `exec()` pozwalająca na uruchomienie nowego programu bez tworzenia kopii istniejącego już procesu. Bardzo prostym przykładem mogą być programy uruchamiane w wierszu poleceń, takie jak polecenie `ls` wyświetlające zawartość katalogu. Po wprowadzeniu polecenia `ls` w oknie terminala działająca w nim powłoka wywołuje funkcję `fork()` w celu utworzenia nowego procesu powłoki, a następnie ta nowa kopia procesu wywołuje funkcję `exec(ls)`, uruchamiając tym samym program `ls`. Na rysunku 1.2 można zobaczyć schemat interakcji procesów i wywołań systemowych niezbędnych do uruchomienia takiego programu jak `ls`.

Rysunek 1.2. Uruchamianie nowego procesu

UWAGA Wywołania systemowe są zazwyczaj wyróżniane za pomocą nawiasów. W poprzednim przykładzie z rysunku 1.2 proces proszący jądro o utworzenie nowego procesu musi skorzystać z wywołania systemowego `fork()`. Taki zapis wywodzi się ze sposobu zapisywania wywołań funkcji w języku C. Nie musisz znać tego języka w celu poznania zawartości tej książki. Wystarczy zapamiętać, że wywołanie

systemowe jest formą interakcji między procesem a jądrem systemu. Dodatkowo w tej książce będą upraszczać niektóre grupy wywołań systemowych. Przykładowo zapis `exec()` odnosić się będzie do całej grupy wywołań systemowych wykonujących podobne zadania, ale różniących się drobnymi szczegółami. W przypadku procesu istnieje również wariant nazywany wątkiem, który zostanie omówiony w rozdziale 8.

Jądro obsługuje też procesy użytkownika, udostępniając im funkcje inne niż tradycyjne wywołania systemowe, takie jak *pseudourządzenia* (ang. *pseudodevices*). Dla procesu użytkownika pseudourządzenie wygląda jak normalne urządzenie, ale istnieje wyłącznie w postaci oprogramowania. W związku z tym takie urządzenia nie muszą znajdować się w samym jądrze, ale ze względów praktycznych zazwyczaj się je tam umieszcza. Przykładowo urządzenie do generowania liczb losowych (`/dev/random`) zaimplementowane jako proces użytkownika nie zapewniłoby odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa.

UWAGA *Pod względem technicznym proces użytkownika, który chce skorzystać z pseudourządzenia, musi użyć wywołań systemowych, żeby to urządzenie otworzyć. Oznacza to, że procesy nie mogą całkowicie unikać korzystania z tych wywołań.*

1.4. Przestrzeń użytkownika

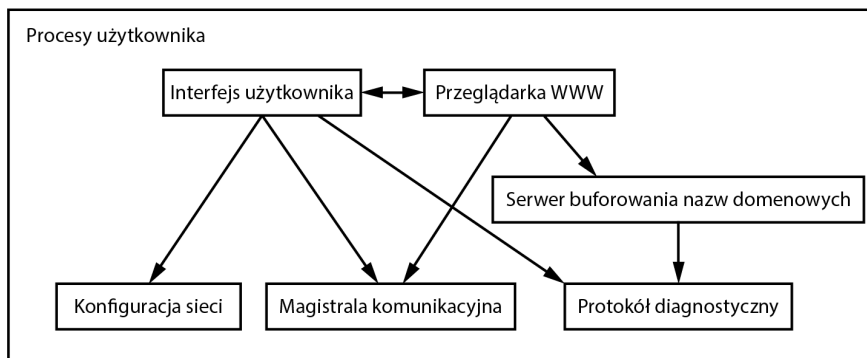
Jak już wspominałem wcześniej, pamięć komputera przygotowywana przez jądro na potrzeby procesów użytkownika nazywana jest *przestrzenią użytkownika* (ang. *user space*). Ze względu na to, że proces jest jedynie stanem (lub obrazem) w pamięci, przestrzeń użytkownika opisuje w pamięci całą kolekcję działających w niej procesów.

Większość faktycznych działań w systemach Linux wykonywana jest w przestrzeni użytkownika. Co prawda, z punktu widzenia jądra systemu wszystkie procesy są sobie równe, jednak mogą one wykonywać różne zadania na rzecz użytkowników. Istnieje ogólna struktura poziomów (warstw) opisująca rodzaje komponentów systemu reprezentowanych przez procesy. Na rysunku 1.3 przedstawiłem przykładowy zestaw komponentów współpracujących w ramach systemu. Podstawowe usługi zlokalizowane są na dolnym poziomie (najbliżej jądra), usługi pomocnicze znajdują się na środkowym poziomie, a na samej górze umieszczone są aplikacje, z którymi styka się użytkownik. Oczywiście rysunek 1.3 został bardzo uproszczony, ponieważ przedstawiłem na nim zaledwie sześć komponentów, ale już tutaj widać, że komponenty umieszczone na górze znajdują się najbliżej użytkownika (interfejs użytkownika i przeglądarka WWW). Wśród komponentów wymieniam serwer buforowania nazw domenowych, z którego korzysta przeglądarka, natomiast na samym dole umieściłem kilka niewielkich elementów systemu.

Najniższy poziom najczęściej składa się z niewielkich komponentów, które wykonują proste, nieskomplikowane zadania. Poziom środkowy zwykle zawiera większe komponenty, takie jak serwery poczty, wydruku lub baz danych. I w końcu

komponenty z najwyższego poziomu wykonują złożone zadania, które użytkownik często sam kontroluje. Każdy komponent może też korzystać z innych komponentów. Zazwyczaj gdy jeden komponent chce użyć innego, ten drugi znajduje się albo na tym samym, albo na niższym poziomie.

Pamiętaj, że rysunek 1.3 jest tylko ogólnym przybliżeniem ułożenia komponentów w przestrzeni użytkownika. W rzeczywistości w przestrzeni użytkownika nie ma żadnych reguł. Przykładowo większość aplikacji i usług zapisuje komunikaty diagnostyczne nazywane *protokołami* (ang. *logs*). Zazwyczaj programy wykorzystują do tego standardową usługę syslog, ale część może samodzielnie wykonywać zadania związane z protokołowaniem.

Rysunek 1.3. Rodzaje procesów i ich interakcje

Co więcej, kategoryzacja części komponentów z przestrzeni użytkownika jest bardzo kłopotliwa. Komponenty serwerowe, takie jak serwery WWW lub baz danych, można traktować jak aplikacje bardzo wysokiego poziomu, ponieważ wykonywane przez nie zadania są tak złożone, że na rysunku 1.3 powinny się znaleźć na najwyższym poziomie. Mimo to, aplikacje użytkownika mogą używać tych serwerów w celu wykonywania zadań, którymi nie chcą się zajmować samodzielnie, w związku z czym należałoby je umieścić na środkowym poziomie.

1.5. Użytkownicy

Jądro Linuksa obsługuje tradycyjną koncepcję użytkownika systemu Unix. *Użytkownik* (ang. *user*) jest encją, która może uruchamiać procesy i być właścicielem plików. Każdemu użytkownikowi przypisana jest najczęściej *nazwa użytkownika* (ang. *username*). Przykładowo w dowolnym systemie może istnieć użytkownik o nazwie *marian*. Jądro systemu nie rozpoznaje użytkowników po nazwach, ale identyfikuje za pomocą specjalnych liczbowych identyfikatorów o nazwie *userid*. (W rozdziale 7. opowiem, w jaki sposób nazwy użytkownika wiązane są z ich identyfikatorami).

Użytkownicy istnieją w systemie głównie po to, żeby wyznaczać uprawnienia i ich granice. Każdy proces w przestrzeni użytkownika ma swojego *właściciela* (ang. *owner*), dlatego mówi się, że procesy uruchamiane są *jako* dany użytkownik. Użytkownik może kończyć lub zmieniać zachowanie swoich własnych procesów (w pewnych granicach), ale nie może w żaden sposób wpływać na procesy innych użytkowników. Oprócz tego użytkownicy mogą być właścicielami plików i decydować o tym, czy chcą się nimi dzielić z innymi użytkownikami.

W systemie Linux zazwyczaj zdefiniowanych jest kilku użytkowników, oprócz tych przypisanych konkretnym osobom korzystającym z tego systemu. Więcej na ten temat przeczytasz w rozdziale 3., a tutaj zaznaczę, że najważniejszy użytkownik nosi nazwę *root*. Ten właśnie użytkownik stanowi wyjątek od opisywanych wcześniej reguł, ponieważ może zakończyć lub zmodyfikować proces dowolnego użytkownika oraz odczytywać zawartość każdego pliku w systemie. Z tego właśnie powodu *root* znany jest też jako *superużytkownik* (ang. *superuser*). Mówi się, że osoba pracująca w systemie jako użytkownik *root* ma *uprawnienia roota* (ang. *root access*) i jest administratorem tradycyjnego systemu uniksowego.

UWAGA *Praca z uprawnieniami superużytkownika może być niebezpieczna. Naprawę trudne może być identyfikowanie i poprawianie ewentualnych błędów, ponieważ system pozwoli na wykonanie każdej operacji, nawet jeżeli może ona uszkodzić system. Z tego powodu projektanci systemów starają się jak najbardziej ograniczyć konieczność używania konta root, na przykład nie wymagają go do przełączania się w laptopie pomiędzy różnymi sieciami bezprzewodowymi. Musisz też pamiętać, że mimo swoich ogromnych uprawnień, użytkownik root nadal działa w trybie użytkownika systemu operacyjnego, a nie w trybie jądra.*

Grupy są zbiorami użytkowników. Podstawowym zadaniem grup jest umożliwianie współdzielenia plików między innymi członkami grupy.

1.6. Spojrzenie w przyszłość

Na razie zaprezentowałem elementy niezbędne do *działania* systemu Linux. Procesy użytkownika tworzą środowisko, z którym możesz wchodzić w bezpośrednią interakcję, natomiast jądro systemu zajmuje się obsługą procesów i sprzętu. Zarówno jądro, jak i wszystkie procesy przechowywane są w pamięci.

To bardzo cenne informacje, ale nie poznasz tajników Linuksa, czytając wyłącznie o samych procesach. Powoli trzeba zacząć brudzić sobie ręce. Następny rozdział zacznę od zaprezentowania kilku podstaw związanych z przestrzenią użytkownika. Przy okazji poznasz ważne części systemu, o których nawet nie wspomniałem w tym rozdziale, czyli dyski, pliki i tym podobne. W końcu wszystkie te programy i dane musimy gdzieś zapisywać.

PROGRAM PARTNERSKI

— GRUPY HELION —

-
- A top-down view of four hands holding four interlocking puzzle pieces. The top-left piece is red, the top-right is dark blue, the bottom-left is light blue, and the bottom-right is a slightly darker shade of light blue. The hands are positioned around the pieces, with fingers visible holding them. The background is a solid grey.
1. ZAREJESTRUJ SIĘ
 2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
 3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

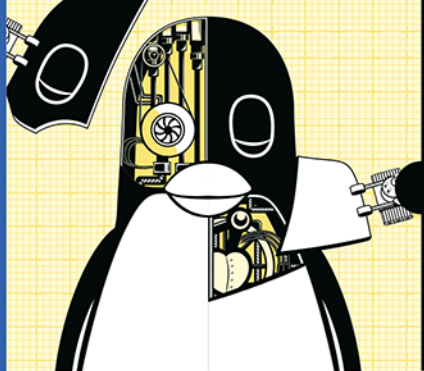
Zmień swoją stronę WWW w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA
Helion

**NIGDY WIĘCEJ
WALKI Z WŁASNYM
KOMPUTEREM!**

System Linux umożliwia uzyskanie pełnej kontroli nad komputerem, pozwala bowiem na łatwy dostęp do jego ważnych elementów. Konfiguracja większości składników systemu jest zapisana w plikach tekstowych, które można bez trudu odczytać. Uzyskana w ten sposób wiedza przydaje się nie tylko programistom i administratorom, ale i użytkownikom, którzy chcą dobrze zrozumieć działanie swojego komputera, a także dowiedzieć się, jak pracują wewnętrzne mechanizmy systemu, jak funkcjonuje sieć i jakie zadania realizuje jądro systemu.

To trzecie wydanie bestsellerowego podręcznika dla administratorów systemów Linux. Zostało zaktualizowane i uzupełnione materiałem dotyczącym menedżera LVM, wirtualizacji i kontenerów. Znajdziesz tu informacje o sposobie pracy poszczególnych elementów systemu Linux i o sekwencji jego rozruchu. W książce omówiono też jądro i przybliżono kluczowe procesy przestrzeni użytkowników, w tym wywołania systemowe, operacje wejścia-wyjścia i utrzymywanie systemów plików. Nie zabrakło także dokładnych instrukcji dotyczących narzędzi używanych przez administratorów i programistów, praktycznych przykładów i ćwiczeń opatrzonych szczegółowymi objaśnieniami. W efekcie lektury zrozumiesz, w jaki sposób działa Twój komputer, i poznasz tajniki zaawansowanej konfiguracji systemu Linux!

Dzięki książce dowiesz się:

- jak przebiega proces uruchamiania Linuksa i jak działa demon systemd
- w jaki sposób jądro systemu zarządza urządzeniami, sterownikami urządzeń i procesami
- jak działają sieci, interfejsy, zapory sieciowe i serwery
- jak korzystać z narzędzi do projektowania
- jak tworzyć efektywne skrypty powłoki
- czym jest menedżer LVM, system rejestrowania demona journald i jak działa protokół IPv6
- na czym polega wirtualizacja z uwzględnieniem kontenerów i grup kontrolnych cgroup

Dr Brian Ward pracuje jako konsultant i instruktor w San Francisco. Jest autorem kilku cenionych książek dotyczących systemów linuksowych. Linuksem zainteresował się w 1993 roku, kiedy udało mu się uezierać dość pieniędzy na używany 386.

Helion

helion.pl

HELION SA
ul. Kościuszki 1c
44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
helion@helion.pl

KOD KORZYŚCI
Siegńij po więcej! ▶

ISBN 978-83-283-8863-5

Cena: 99,00 zł

